

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Baptiste Mantuani Bucolica// seu Adulescentia in decem
aeglogas diuisa//**

Baptista <Mantuanus>

Hagnoiae, 1517

VD16 S 7197

De Modico Cibo

urn:nbn:de:bvb:12-bsb00004847-4

DE VITA BEATA

natu totis uiribus implendum est. In quo genere sunt ieiunia, abstinentiæ pro fide mortem obire, & martyria coronari. Si utriusq; cauendum est ne plus corpori q̃ animæ tribuatur, ut intemperatis cibis sumendis, qui si, ut dixi, temperati sint corpori profunt & animæ, uidendum itaq; est ne minimum id quidē plus corpori detur q̃ animæ. Si res illa fuerit corpori contraria, animæ uero utilis, faciendum est ut appetitus obediat rationi, & Salustianum illud aduertendum. Animi imperio corporis seruitio magis utimur. Postquam igitur qd sic faciendum cognoueris, opus est ut non differas, non ambigas, non hæsites, sed toto mentis amplexu uiriliter animoseq; suscipias. At recorderis illius quo ait Comicus. Dum in dubio est animus paulo momento uel huc uel illuc compellitur. Quoniam igitur castitas secum fert utilitatem & honestatem unusquisq; suo proponat fortiter in animo castitatem obseruare, quod qui fecerit ad alios gradus ascendere facilius poterit.

DE MODICO CIBO

Sicut cibus immoderate sumptus detestandam suscitatur uenerem, sic modestus purissimam tuetur castitatem. Sed in hoc maxima pars mortalium fallitur, qui dum ignorant quid sit abstinentia, omne esculentum, præter carnes, sibi conducere putant, nec animaduertunt q̃ in herbis etiam quibusdam uenenū lateat, ut in eruca, quæ quia calidissimæ naturæ est uenerem reuocat. In leguminibus etiam luxuriose conditis titillatio carnis abscondita est, quo fit ut quidam uir sapiens nuper diceret, eum qui uellet cœnobii curam gerere philosophiam naturalem, quam physicam græci nominant, ignorare minime debere. Sunt enim pleriq; cibi qui in usum quædianum ueniunt, a quibus nisi spiritualis miles se diligenter abstinerit carnis intollerabile cœramen experiet. Quare noster Hieron. & doctrina & rerum usu sapientissimus dicere solebat, nullum cibū castitatem curantibus esse utiliorē q̃ olera palladis liquore perfusa, & eodem modico. Item pisces, nisi minutissimos, prohibebat. Quod isti nesciunt, uel si sciunt, qd grauius est, aspernantur, qui cœnare nesciūt, nisi uel ostreas uel timalum uel aliqd hmoi animal habuerint. Atq; utinam hmoi hoīes quo ingluuiem suam satiare possent, prope littora Gansis habitarent, in quo, ut Solinus testis est, tantæ quantitatis anguillæ nascuntur, ut ad pedum tricenorum proceritatem accedant. Sed de his quæ hætenus dixi melius consulendi sunt medici, ne uideam⁹ partē illorum surripere. Ego hoc infero. Hieron. auctoritate fretus, parcum cibum triduo ieiunio præferendum, nec licere cuiquam calidissimis cibis uti, nisi uel infirmitate uel longo senio confectus sit. ADRI. Nūc rēpus est quandā q̃stionē soluere q̃ non solum me, sed etiā plærosq; aliosq; dubitare non parum sepe coegit. GI. Vaticinor quid sit quod uis dicere. ADRI. Nec miror, est em̃ famosa quæstio. GI. Tu tamen dic homo sum & falli & decipi possum. ADRI. Qua intentione quo sine hæc oīa deus immortalis fecit si hominibus uesci non licet an ut pereant? GI. Non fecit hæc deus ut pereant, nec quicq; in mundo ita perit, ut ad nihilum redigatur, sed formā mutat. Corpora nostra non pereunt, sed in ea elementa ex quibus constabant resoluuntur,

F. BAPTISTA MANTVANVS

Sunt etiam qui dicunt medullas nostras quā sepulti iacemus animari, & in an-
guem conuerri, quæ res & si fortassis uera non sit, mihi tamen uidetur esse ueri
similis, nam sicut per serpentem inter homines mors nata est, non absurdū erit
si dicatur hominis morte serpentem nasci, nihil igitur (ut prædiximus) oino
perit, cuius sententiæ autor est Pythagoras, quam noster Ouidius duobus uer-
sibus eleganter expressit. At enim. Nil perit in toto quicquam (mihi credite)
mundo. Sed uariat faciemq; nouat nasciq; uocatur. Nec frustra deus hanc den-
sissimam uariarum rerum syluam fabricauit, sed etiam (quantum compre-
hendere possum) tribus potissimum causis, ut potentiam inquam suam expri-
meret, ut ingenia nostra in ocio torpere non sineret, ut postremo infirmitati no-
stræ subueniret. Et ut ad primum reuertar, quis inter homines tam solertis in-
genii reperitur ut alterum mundum fabricare posset? Quis Zeuss? quis
Apelles? quis Phidias (ut de pictoribus loquar) tam uiuacem colorem & in
herbis & in floribus imprimere posset? Quis possit hominem opus admirabi-
le cœlestis spiritus capax formare? At ut altius ascendam cœlum deuexum
tot syderibus pictum mirabili solis lumine præditum componere? Atq; hæc
omnia deus ipse fecit. ADRIA. Nonne memoriæ traditum Archimedem si-
culum in uitro mūdum formasse, & per syderum motus uarias anni uices dis-
posuisse? Præterea nonne referunt etiam Prometheum fecisse hominem? nō
igitur tam mirum est si deus hæc egerit quæ potuerunt & aliqui facere. GIG.
Est aliquid quod dicis, sed age iterum rulinemus. Dicis Archimedem fecisse
mundum, putas ne fecerit nebulas? putas ne æstatem, putas ne solsticia & æq-
noctia posuerit? Fatuum est ea credere, q; si fecisset, hoc deerat q; non erat tā
capax quo iste quem uidem⁹. Q; autem dicis Prometheum fecisse hominem
si sane intelligeres non hæc diceres, fabula est non historia, quæ tamen aliquid
ueri intrinsecus habet. Aiunt enī q; Prometheus fecerit hominem, quia primus
fuit qui statuas fabricauit, sicut etiam dicunt Cecropē fuisse bisformem, q; pri-
mus fuit q; marem & foeminam matrimonio copularet. Fecit igit hęc imor-
talis deus ut ea nos contēplaremur, eorūq; arti ut nostrā imbecillitatē & ier-
tiam cognoscentes humiliaremur, ut per humilitatem eo scanderemus, unde
propter superbiam ceciderūt angeli. Vides tot animantia diuersarū formarū
diuersis & coloribus & uirtutibus ornata? Vides anni tempora quā pruden-
ter disposita sint? Primo uer nouum, sic dictum, q; tunc reuirescant omnia, &
ut Maro noster inquit. Et tunc omnis ager tunc omnis parturit arbos. Tunc
frondent syluæ tunc formosissimus annus. Primo ueri succedit æstas q; preci-
pue charitatis exemplū præ se ferens foetus omnes quos uer parturierat susci-
pit educandos, a qua si quid imperfectum relictum fuerit, superueniens autu-
mnus ad unguem perficit, & manū summā imponit, tūc agricola quicquid spe-
rando telluri crediderat, cū centeno foenore colligit. Et quoniam deus immor-
talis aduertebat annum gignendo, educando, maturando iam esse defessum
quietum tempus & uacuum laboribus adiecit quod uocant hyemē. ADRI.
Quare factum est ut tres anni partes in sudoribus, unā tm̄ in quiete posuerit

DE VITA BEATA

deus? GI. Placetq; mihi in memoriā reduxisti. Diffusus labor succincta quies strenuū delectant milite. Si humanę naturę fragilitas pateret, nunq̃ esset labore cessandum hominibus inquam. Oportet enim ut hoc miserabile corpus qđ animam nostram assidue prouocat ad libidinem, assidue suscitetur ad laborē quemadmodum pater sanctissimus Macharius solebat, qui dum silenti habitaret in eremo, magnam arenę molem humeris huc illuc ferebat, & interrogat quid totiens hoc faceret, se uexare a quo uexabat (ipse hypodiasiole) rñdit. Sed hæc hæc de diuina potentia dicta sunt, in his paulo longior sum, qm̃ & uita beata de qua nunc agitur minime aliena. Deinceps de secunda causa dicatur. Nosti animas nostras intelligentia & ratione præditas? Sunt itaq; animæ his uirtutibus armatæ, tanq̃ milites processuri ad bellum. Sed qm̃ nescio quid turpissimū est in ocio proiecta uirtus, & ut uanū est quenq̃ armari nisi sic cum hoste pugnaturus, sic procul dubio superfluum uideretur & uanum animas nostras ratione muniri nisi fortiantur aduersarium, cui uiriliter suum reluctando queant robur explicare, & uires suas exercitio firmare. Voluit igitur ut nobis hostes essent lucanica, tucetū, semen, omentum, & alia quā plurima quorum nomina norunt hi qui luxurię & uētri dediti sunt. Eteam legem posuit quæ solet inter hostes obseruari, ut qui uictus inquam fuerit uictori subiiciatur, & qui uicerit imperaret. Si corpus animam uicerit, uictā secum trahet ad infernum, si uicerit anima corpus secum ad cœlestia subtrahit. Post hac de tertia causa agatur. Et summus & optimus deus non solum animarum nostrarū uerum etiam corporum curam gerit, quæ quoniam uoluit diuersis languoribus esse subiecta, quibus ut solet aurum in igne purgarentur, ne forte deficeret in herbis & lapidibus abstrusit medicamenta, quæ iccirco uoluit occultari, quæ sciebat se rationem omnium acutissimam indagatricē nobis tribuisse. ADRI. Quid opus est ut corporibus nostris adhibeamus medicamina? omnia anteq̃ fiant deus prænouit. Et quia ipse falli non potest, oportet ut eueniant sicut ipse præuidit, si ergo deus præuidit me ex hac infirmitate moriturum siue medicum accersiri faciam siue non, quia ut prædixi falli non potest, ut moriar necesse est. GIGO. Ne uideamur in aliam materiam transiisse, quæstioni huic respondendum est. Quanq̃ deus a principio cognouerit utrum ego in doctum uel ignarum uirum euasurus sim, non tamen debeo præceptorem spernere. Nam de? sciuit me doctum futurum si studiis operam dedissem, & futurum ignarum si literas aspernarer, nouit deus ea conditione posse te sanari si utaris consilio & opera medicorum, & de similibus idem est iudicium. ADRI. Oia prudenter eleganter & scite disputasti, & nihil intactum reliquisti fateor quæ dicis uera esse. Tu ex animo meo rubiginem quandam ignorantia detersisti, sed si placet de continuo exercitio dicere, aggrediamur quod superius tertio loco constitueras de continuo exercitio. GIGONI. Hieronymus in eo libello qui de modo uiuendi in monasteriis inscribitur, dicit omnis immundicię atque peccati matrem esse ociositatem, quod quia uerum est, sequitur omnis mundicię atq; meriti matrem esse exercitationem, contrariorū em̃ contrariū

Q

F. BAPTISTA MANTVANVS

sunt effectus. Non aut omne exercitium est laudabile, sed solum illud quod his duabus differentiis limitatum sit, assiduitate scilicet & honestate. Assiduū oportet esse, quia necesse est ut quod semper oppugnat semper quoque defendat, propterea mentes nostrae in continuo motu praesistit, & oportet ut semper aliquid & inquirat & excogitet, siue id bonum sit siue malum, quum etiam memini me uidisse homines qui quidem quae nesciebant in somniis didicerunt, & tenaci memoria retinuerunt unde nec dormientiū quiescunt animae. Igitur si quid honesti exercebimus, circa id honestum uersabitur anima. Si uero in ocio marcescimus (quoniam sumus natura in malum propensiores) cogitationes impudicae latenter subintrant, quas nisi confectum remoueamus, miseram strangulat animam heu me miserum quae iactura. Si uero fortiter animoseque repellamus, tandem per illam coelestem hierusalem (imperatoris more) uictores coronati triumphantes incedemus, tunc omnes coelicolae astantes dicent. Haec est quae mortalia spernens acquisiuit immortalia, diem festum agamus, & fratris nostri natalitia hodie laetantes celebremus. O patria beata uel patria coelestis ex hac sentina malorum ad te suspiramus, ex hoc remotissimo litore procul aspicientes uix te discernere possumus. Erit ne unquam dies illa dies exultationis & laeticiae, qua nobis qui iam curriculum praesentis uitae transigimus, & quin studio certaminis ual uas aperiens a tristitia ad gaudium, ab odio ad amorem, a morte ad uitam uocare dignaberis. Sed de his alias. Oportet ut exercitium (praeter illa quae diximus) sit honestum, quo fit ut Pentathlum uituperem, sub quo ludorum species quatuor assignantur. Iactus inquam disci, cursus, iaculatio & lucta. Non iubeo ut quis in publicum procedens exutis uestibus & correpto grandisilice tota die frustra desudet, non ut celeritate pedum currendo certet, non ut scorpiones aut arcus manu gestans Alconem studeat imitari, qui quum uideret filium suum a serpente necari, correpta sagitta & opposito genu tetedit arcum percussitque serpentem, nec filium tetigit, quamuis cum serpente mixtus esset & inuolutus. Haec studia non multum laudo. ADRIA. Quid de agricultura sentis? GIGO. Agricultura iudicio meo dignissima est & honestissima, non tamen graui raistro terram fodere & in agris uomere sulcos & porcos inducere omnino iubeo, sed hortulum seminare, ulmo uitem coniungere, arbores inserere, id est ex syluestri domesticas facere, & propagines sepelire quis non laudet? In his delectetur qui uult uitam beatam ducere. Nec doleat quod filios coadiutores non habeat, quoniam ut Guido nostri temporis grauissimus philosophus dicere consueuit incognita beatitudo est liberorum priuatio. Legat hos qui de agricultura scripserunt & Catonem & Virgilium, & graecos si linguam nouerit & Hesiodum & Democritum. Sciatque quemadmodum Catoprimus in ea re arte scripsit apud nos & apud graecos Hesiodus, noritque Osirim, uel, ut alii uolunt, Triptolemum primum boues ad aratra iunxisse, & stercorizandi artem primo a Sterculo quodam reptam, cui Picus Romae templum constituit, nonnulli tamen fuisse Saturnum uolunt. Discat etiam primus qui uitae plantauerit uinumque collegerit fuisse non Bacchum quendam ut perhibent, sed Noe ut testamentum uetus asserit, & Lactantius ap-

DE VITA BEATA

probat. Si hæc omnia cognouerit maiorem animi uoluptatem sentiet, nec pu-
debit eum terrâ colere, de qua tot præclara uirorum ingenia scripserunt. Sed
exercitiū partē optimā omisimus, nihil enim de studiō literarum diximus, quo
nihil melius excogitari potest. Studeat itaq; beatæ uitæ diligēs inq̃sitor opti-
mam sibi bibliothecā cōparare, sacros gentilesq; libros in ea recondat. Est em̃
(ut Augu. in eo libro qui de christiana doctrina inscribit̃ dicit) scientia secula-
ris nō solum nobis utilissima, uerū etiam necessaria propter tropos & figuras
quibus sacræ plenæ sunt historiæ. Sāctorum philosophorūmq; uitam lectitet,
& inquirat quæ nam fuerit illorum de uita beata sententiā. Studeatq; maxime
Platonicos, qm̃ plurima recte sentiunt, imitari. Philosophiæ morali fiat famili-
aris, quæ trifariam diuiditur in politicā, æconomicam & monasticam. Volu-
mina tria M. T. Cice. quæ de officiis scripsit semper in manibus habeat, & stu-
deat quæ legerit imitari. Legat historias, autores nouerit omnes quicquid lege-
rit tenaci memoria teneat, Et qm̃ ut p̃dixi opus est ut bibliothecam habeat, di-
scat qui fuerint antiquorum qui maximam librorum habuerūt copiam, & eo-
rū æmulus efficiatur. ADRI. Sed qui fuerunt qui maximam librorum ha-
buerunt copiam? GIGO. Pisistratus Atheniensium tyrannus primus apud
græcos bibliothecam condidit, quam Xerxes incensis Athenis uexit in Per-
sas, longo post tempore Seleucus Nicanor in Græciam reduxit, postea magn⁹
Alexander ad comparandos libros animum intēdit, & Philadelphus Pisistra-
ri æmulus non solum gentiles, sed etiam diuinas literas uoluit. Huius tempo-
ribus fuerunt Alexādrīa lxxi. interpretes, qui (ut Augu. in eo libro qui de do-
ctrina christiana inscribit̃ dicit) testamentum uetus ita interpretati sunt, ut sin-
guli in singulis cellis reclusi essent, & completo opere factum est ut cuiusq; in-
terpretatione nō solum idem sensus, sed etiam eadem uerba & eodem ordine
posita reperta sint. ADRI. Res auditu mirabilis equidem credo cœlestē spūm
mentibus eorū insedis̃. GI. Tecū sentio. Qui primus librorū copiam Romam
uexerit Paulus æmilius fuit, deuicto Perse Macedonū rege. Postea Lucullus
e pontica præda. Et post hos Iulius Cēsar Romanorū primus imperator sum-
mæ bibliothecę constituēdę M. Varroni puinciā dedit, Primus aut̃ Pollio bi-
bliothecas & græcas & latinas Romę publicauit, addens autorum imagines.
Et ut de christianis dicā, Pamphilus martyr cuius uitam scripsit Eusebius cæ-
sariensis in bibliotheca sua triginta uoluminum millia collocauit. Dixi superi-
us qui uelit in hoc exercitio uersari debere q̃ diximus agnoscere, qm̃ & hisce ad
studium accenditur animus & studeat æmulari, & id ad aliquod p̃clarum ex-
citur. ADRI. At omnes habere bibliothecas non possunt. GIGO. Fateor,
sed habentibus studeant adhærere, & omne tempus quod in comparandis li-
bris dandum erat id omne in assidua lectione consumant, sic docti, sic illustres
euadent, sic deniq; mens nostra in his liberalibus studiis occupata uia regia gra-
diatur, nec ad dextram nec ad sinistram declinabit. ADRI. Tetigisti quod, iā
diu multūq; dubitauī, quid est uia regia & dextera & sinistra procedere? GI.
Virtutes semper in medio constituuntur, uitia uero dextrū & sinistra locantur.

Q ii

F. BAPTISTA MANTVANVS

Media uia regia dicitur, qm̄ is demū se regere nouit qui uia media perambu-
lat. Vt autē quod dicimus clarus elucescat exemplum subiiciam. Vitiū est
nunq̄ ridere nunq̄ hilarem uultum depromere, & qui huiusmodi fuerit, rusti-
cum nominabo, rusticitas igitur pro uitio reputatur. Qui semper rideat sem-
perq̄ lasciuiat, scurrā appellabo, quē utiq̄ non laudo, qm̄ uitiū est. Quod ue-
ro medium istorū est, aliqñ mediocriter ridere amicis & hospitibus lætā faci-
em exhibere, dignū laude iudico, quā rē q̄ sciuerit obseruare comis noīabitur
ipsa autē uirtus comitas. Sic igit̄ constitui poterunt ut logicos imitemur.

Dextera	Via regia	Sinistra
Rusticitas	Comitas	Scurrilitas
Iracundia	Ira	Segnities

Vides ne qualiter uia regia gradiendum sit, ut de scurrilitate diximus, sic pari-
ter de iracundia phas erit dicere. ADRI. Habeo quæ dicis, & recte quidē dixi-
sti necessarium esse castitatē curantibus exercitiū, nam primo græci, postea ro-
mani pudicitiam colentes dixerunt Dianā quæ castitati præerat, & nemora
& saltus assiduīs uenationibus agitare, & corpus suū ut Paulus noster in serui-
tutem redigere. Aduerrebāt em̄ neminem (ut prædiximus) sine membrorū
exercitatione posse diu illesam custodire uirginitatem. Sed si placet iam de ra-
ro colloquio quod quarto loco positum est dicatur.

DE TACITVRNITATE

GIGO. Oportet oīno ut qui uelit esse castus casto sermone studeat uti, ser-
mo autē noster castus erit, si raro, honeste & cum bonis habeat. Raro dixi, qm̄
difficillimū est linguā lubricā ita gubernare quin si diu locutissimus, uerbū ali-
qd̄ imprudenter excidat, ex quo aliqd̄ inhonestū oriā in animo, & paulatim
subrepat, & altius figat radices ut difficile possit amoueri. Sed hoc magis peri-
culo q̄ rōne cognoscipōt, non sufficit ut sit sermo breuis, nisi fuerit breuis hone-
state p̄ditus. Vnde Paulus noster inquit. Corrūpunt bonos mores colloquia
praua. Quod tñ est a græco poeta translātū. Legimus nōnullos e nostris, qui
ut silentium discerent & loqui dediscerent, ore clauso triennio lapidem gesta-
uissē. ADRI. Miram constantiam hominum narras. GIGO. Si hæc tantope
miraris, quid de Socrate dices? quæ eā cōstantia fuisse dicit̄ ut per diū & p̄nox
a summo lucis ortu ad alterū orientē solē in eisdē uestigiis immobilis & oculis
in eundē locum semper defixis cogitabundus staret, quasi quodam mentis de-
cessu factō a corpore. Nihil est tā difficile quin facile fiat ubi pigra & iners uo-
luntas absuerit. Debet non solum sermo noster breuis & honestus esse, sed etiā
cum bonis haberi, uera enim prophetæ sententia. Cum sancto sanctus eris, &
cum perverso puerteris. Cauēda est omnino malorum consuetudo, & in ali-
quē locum semotū a turbis hoīm secedendū, & in sanctorū fratrum conuentu
bene beateq̄ uiuendum est, ubi oībus q̄ ad dei seruitutē pertinent diligenter
exactis, possit reliquum tempus in studiis quæ prædiximus occupari. ADRI.
Ergo solitudinem uituperas? in qua primopatres nostri Helias. s. Heliseus nec
non Ioannes, cui Baptista græcū cognomen est habitauerunt. GI. Nequaquā